

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ БАНКОМ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Одним з основних шляхів виходу України з кризи є підвищення ефективності інвестицій у національну економіку. Водночас за оцінками експертів, комерційні банки наражаються на дуже високий ризик, кредитуючи українські проекти. Це зумовлює зростання їх вимог до якості розроблення національних інвестиційних проектів.

Зазначимо, що аналіз методологічних та методичних підходів до оцінювання ефективності інвестицій у сучасній економічній літературі повністю не враховує специфіку та особливості національної економіки. З одного боку, існує необхідність у прямому інвестуванні матеріально-технічної бази підприємств, а також гострий дефіцит власних та державних джерел фінансування капітальних укладень, а з іншого — у національних комерційних банках малий досвід кредитування інвестицій у реальне виробництво. Це, у свою чергу, передбачає необхідність розроблення методики оцінювання банком ефективності інвестиційного проекту.

Основне завдання такої розробки полягає в тому, щоб виявити краще у розробках вітчизняних та зарубіжних учених і на цій основі створити обґрунтовані методичні рекомендації щодо кредитування реальних інвестиційних проектів, які б містили в собі аналіз методичних підходів до оцінювання інвестицій в умовах економіки перехідного періоду в Україні.

В основу цієї методики автор закладає теоретичний підхід, який передбачає:

- пріоритетність проектів інвестування розвитку матеріально-технічної бази підприємства з використанням найновіших досягнень НТП;
- ефективність використання кредитних ресурсів у процесі інвестування;
- урахування та зниження кредитного ризику шляхом поглибленого системного аналізу інвестиційного проекту.

Щоб вирішити проблему експертної оцінки доцільності та ефективності фінансування (кредитування) інвестиційних проектів банку, перш за все необхідно з'ясувати можливі обсяги фінансування і розробити напрями кредитної політики, а також

відповідно до них визначити систему попереднього відбору проектів. Від проектів, що не відповідають прийнятим напрямам і фінансовим можливостям банку, відмовляються при попередньому відборі.

Службовці банку безпосередньо не залучені до впровадження інвестиційних проектів, але вони несуть велику відповідальність за найраціональніше використання банківських грошей. Тому очікується, що вони аналізуватимуть використання кредитів ретельно, розглядаючи всі критичні елементи інвестиційних пропозицій, оцінюючи ризик та остаточно приймаючи рішення про прийнятність пропозицій щодо проекту.

Під час розгляду проекту експерти банку мають одержувати відповіді на всі питання щодо фірми, продукції, ринку, сировини і матеріалів, що використовуються, кадрів, впливу виробництва на навколишнє середовище та, головне, гарантії повернення капіталу. Вони повинні переконатися, що продукція, яка випускається, є конкурентоспроможною завдяки передовій технології та наявності кваліфікованих кадрів; стимулювання продажу та реклама працюють на високому рівні; сировина та матеріали є в необхідній кількості тощо.

На думку автора, вся процедура оцінювання інвестиційного проекту в банку може виглядати таким чином:

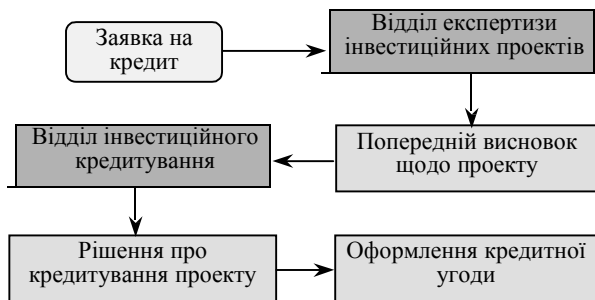

Рис. 1. Послідовність оцінювання інвестиційного проекту в банку

Відповідно до схеми на рис. 1 банку насамперед необхідно зробити експертизу наданих інвестором документів обґрунтування інвестицій залежно від виду інвестиційного проекту. Предметом такої експертизи є:

а) зведені документи: виконані інвестиційні та інноваційні проекти, техніко-економічне обґрунтування (ТЕО), бізнес-плани,

розрахунки економічної ефективності, інші документи обґрунтування інвестиційної діяльності;

б) первинні документи, які використовуються для складання вказаних зведених документів; кошториси, калькуляції, справки, висновки тощо;

в) окремі документи обґрунтування інвестицій.

Експертизу цих документів в банку здійснює відділ експертизи інвестиційних проектів, а в разі відсутності — експерт консалтингової компанії (на контрактній основі). Експертиза документів обґрунтування інвестицій складається з попередньої, технічної, юридичної та економічної експертизи (див. таблицю) [1]. Результати цих експертиз можуть оформлятися окремими актами або входити у вигляді розділів в один загальний (зведений) акт експертизи документа обґрунтування інвестицій.

Таблиця

ВИДИ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ ОБґРУНТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Попередня (формальна) експертиза	Технічна експертиза	Юридична експертиза	Економічна експертиза
Призначення документа, відповідність його змісту поставленій меті	Дійсність новизни проекту (нововведення, ноу-хау, результатів НДДКР)	Легітимність наданих документів, відповідність нормативним вимогам при оформленні документів	Методи обґрунтування інвестицій на предмет їх правомірності, правильності, відповідності умовам застосування
Справжність документа: використання бланків, наявність підписів, печаток, дат тощо	Наявність та предметність результатів патентного дослідження	Авторство інвестиційного проекту, наявність авторських прав на інтелектуальну власність	Причинно-наслідкові зв'язки між технічним та економічними ефектами
Наявність повного складу обов'язкових реквізитів	Правомірність вибору бази порівняння для визначення технічного ефекту і відповідно кінцевих результатів здійснення проекту	Наявність в документі посилань на відповідні чинні юридичні акти	Відповідність цілей інвестора цілям кредитора

Продовження табл.

Попередня (формальна) експертиза	Технічна експертиза	Юридична експертиза	Економічна експертиза
Узгодженість реквізитів між со-	Аргументованість вибору складу пока-	Правомірність включення в до-	Правомірність за-

бою, відсутність взаємного запечування	зників (технічних параметрів) для визначення технічного ефекту	кумент додаткових умов та вимог	чих економічних нормативів, які використовуються в документі: податки, ціни, тарифи, коефіцієнти тощо
Свіжість наявної в документації інформації	Методи визначення та оцінки технічного ефекту внаслідок порівняння відповідних показників проекту з базою порівняння	Неможливість претензій з боку співавторів і третіх осіб — юридичних чи фізичних	Аргументованість досягнення реального економічного ефекту та ефекту від попередженого економічного збитку у виробництві
Відсутність у документації суперечної інформації	Правильність оформлення первинного документа, підтвердження вихідних даних та результатів проекту	Усвідомлення (визнання) учасниками інвестиційної угоди своїх прав та обов'язків (відповідальності)	Якість вихідної (первинної) інформації, яка використовується при застосуванні методів обґрунтування інвестицій
Узгодженість даного документа з іншими документами	Дійсність потреби в технічному ефекті цього проекту — сьогодні та в перспективі		Відповідність інформації кредитора вимогам інвестора та відповідність інформації інвестора вимогам кредитора
Відсутність арифметичних помилок у розрахунках	Докази потреби у використанні альтернативних технічних рішень		Правомірність та правильність застосування вибіркового методу збору інформації
Докази пріоритетності проекту для здійснення в технічних (виробничих) умовах підприємства, наміченого для реалізації інвестиційного проекту			Оцінка ймовірності досягнення очікуваних результатів від інвестування

Закінчення табл.

Попередня (формальна) експертиза	Технічна експертиза	Юридична експертиза	Економічна експертиза
----------------------------------	---------------------	---------------------	-----------------------

Відсутність неза-кінченості переліків («та ін.»; «тощо»; «і т.п.»)			
Коректність та необхідність за-вірення внесених у документ ви-правлень, викре-слювань або до-бавлень			
Наявність повно-важень урядових осіб на складан-ня, узгодження та затвердження до-кумента			

Результати експертизи документів обґрунтування інвестицій використовуються для прийняття відповідних рішень учасниками інвестиційної угоди, а також є основою для проведення більш поглибленого техніко-економічного аналізу та досліджень інвестиційної діяльності, удосконалення методів обґрунтування вкладання капіталу.

Паралельно з експертизою документів обґрунтування інвестицій банк повинен здійснювати техніко-економічну експертизу самого інвестиційного проекту, яка передбачає [2, с. 42]:

Аналіз фінансового стану підприємства протягом 3-х останніх років.

Аналіз фінансового стану підприємства в період реалізації інвестиційного проекту.

Аналіз беззбитковості виробництва основних видів продукції.

Прогноз прибутків та грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту.

Оцінювання ефективності інвестиційного проекту.

Основним елементом техніко-економічної експертизи є оцінювання ефективності інвестицій, яке має здійснюватися за такими принципами:

а) оцінювання капіталу, що інвестується, базується на показнику грошового потоку (cash flow), що формується за рахунок суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційного проекту;

б) обов'язкове приведення до справжньої вартості як інвестованого капіталу, так і суми грошового потоку. Приведення здійснюється диференційовано на кожному етапі подальшого інвестування;

в) вибір диференційованої ставки процента в процесі дисконтування грошового потоку для різних інвестиційних проектів;

г) варіація форм ставки процента, що використовується для дисконтування, здійснюється залежно від мети оцінювання. Для розрахунку різних показників ефективності інвестицій як ставки процента, яка вибирається для дисконтування, можуть бути використані: середньодепозитна чи кредитна ставка; індивідуальна норма прибутковості рівня ризику та рівня ліквідності інвестицій тощо.

Докладний аналіз ефективності інвестиційного проекту залежить від масштабності проекту та від суми кредиту, необхідної для фінансування інвестицій. Крім того, банк повинен сформулювати необхідний інформаційний масив, в якому інвестиційні проекти поділяються на «малі», «середні» та «великі» (див. рис. 2). На підставі даних цього інформаційного масиву проводиться експертиза інвестиційного проекту за таким принципом:

- для оцінки «малих» проектів достатньо здійснити попередню експертизу;
- «середні» проекти передбачають проведення попередньої та основної експертизи;
- «великі» проекти потребують попередньої, основної та заключної експертиз.

Варто зауважити, що незалежно від величини проекту для банку основним критерієм при прийнятті рішення про кредитування є повернення вкладеного капіталу. Тому, одержавши попередню згоду відділу експертизи на фінансування інвестиційного проекту, кредитний відділ банку повинен урахувати таке:

- Чи буде використання кредитних коштів в процесі реалізації проекту найефективнішим.
- Чи достатньо надійні пропозиції про надання коштів, яких потребує проект.
- Відповідність величини чистої приведеної вартості проекту, що реалізується, обсягу можливого кредиту.
- Чи достатньо буде коштів у національній або іноземній валюті для виконання фінансових зобов'язань на всіх етапах життєвого циклу проекту.
- Наскільки впливають помилки в обробці даних проекту, оцінюванні інфляції та зміни цін ділового оточення (конкуренти,

споживачі, ринки, поставки, соціальна політика) на загальні прибутки від реалізації проекту.

- Які ризики виникають у процесі реалізації проекту та чи є у клієнта стратегія для їх мінімізації.
- Які фінансові наслідки ризику, чи викликають вони потребу в додаткових коштах [3, с. 359].

Рис. 2. Оцінювання масштабності проекту

У разі прийняття позитивного рішення щодо кредитування інвестиційного проекту кредитний відділ повинен ретельно проаналізувати його в такій послідовності:

Оцінювання фінансового стану та кредитоспроможності позичальника.

Фінансово-економічний аналіз проекту.

Виявлення кредитних та проектних ризиків.

Розроблення заходів з розподілу і зниження ризиків.

Вибір методу та умов фінансування.

На думку автора, набір критеріїв для прийняття рішення про кредитування проекту визначається характером об'єкта фінансування; структурою фінансування, якій надає перевагу банк; метою, що її прагне досягти банк, укладаючи кошти в проект.

Отже, оцінювання ефективності кредитування інвестиційних проектів має уособлювати інтегральний підхід до аналізу інвестиційних проектів, тобто базуватися на аналізі інформації, одержаній з усіх розглянутих нами напрямків, та здійснюватись комплексно, системно.

ЛІТЕРАТУРА

Кудина Л. И. Оценка эффективности инвестиционных проектов в условиях экономики переходного периода // *Економіка. Фінанси. Право.* — 1998. — № 6. — С. 3—11.

Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Г. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учеб. пособие. — К.: Абсолют-В: Эльга, 1999. — 304 с.

Беренс В., Хавранек П. М. Руководство по оценке эффективности инвестиций: Пер. с англ. — перераб. и доп. — М.: Интерэксперт: ИНФА-М, 1995. — 528 с.

С. В. БУРЯК, здобувач

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В умовах, коли ринок довгострокових банківських кредитів майже не виконує своїх функцій протягом останнього десятиліття, порятунком для вітчизняної економіки, яка конче потребує інвестицій, можуть бути інші фінансові інструменти, що досі в Україні застосовувалися в незначних обсягах. Одним з найперспективніших з них є лізинг. Це новий для економіки України метод модернізації основного капіталу підприємств різних форм власності, впровадженням якого можна досягти пожвавлення підприємницької діяльності, забезпечення процесів економічного оновлення і розширеного відтворення.